ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN της 28ης Οκτωβρίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η εταιρία SAR Schotte GmbH (στο εξής: Schotte), η έδρα της οποίας βρίσκεται στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, έχει ασκήσει ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων αγωγή με την οποία ζητεί να υποχρεωθεί η Parfums Rothschild SARL (στο εξής: γαλλική Rothschild), η έδρα της οποίας βρίσκεται στη Γαλλία, να της καταβάλει 55 507,04 γερμανικά μάρκα (DM) για τους ψεκαστικούς μηχανισμούς και τα πώματα φιαλιδίων αρωμάτων που είχε πωλήσει και παραδώσει στη γαλλική Rothschild. Η τελευταία αυτή αμφισβητεί τη διεθνή δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων, δεδομένου ότι η έδρα της βρίσκεται στη Γαλλία. Η Schotte επικαλείται το άρθρο 5, σημείο 5, της Συμβάσεως του 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, το οποίο έχει ως εξής:

« Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους μπορεί να εναχθεί σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος:

... ως προς τις διαφορές σχετικές με την εκμετάλλευση υποκαταστήματος, πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκαταστάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου της τοποθεσίας τους ».

Το Landgericht του Düsseldorf έκρινε ότι δεν είχε διεθνή δικαιοδοσία να εκδικάσει την αγωγή, επειδή δεν μπορούσε να εφαρμοστεί το άρθρο 5, σημείο 5, της Συμβάσεως. Κατόπιν της ασκήσεως εφέσεως, το Oberlandesgericht του Düsseldorf (που φαίνεται να συμμερίζεται περισσότερο την άποψη ότι τα γερμανικά δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία) υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα:

« Συντρέχει η διεθνής δικαιοδοσία που προβλέπει το άρθρο 5, σημείο 5, της Συμβάσεως για τα υποκαταστήματα, τα πρακτορεία και τις άλλες εγκαταστάσεις ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ένα νομικό πρόσωπο γαλλικού δικαίου, μια société à responsabilité limitée (εταιρία περιορισμένης ευθύνης), με έδρα το Παρίσι, δεν έχει μεν σε ένα άλλο συμβαλλόμενο κράτος, εν προκειμένω στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, από οργανωτική άποψη κανένα υποκατάστημα υπό την έννοια της μη αυτοτελούς προεκτάσεως της μητρικής επιχειρήσεως, υπάρχει όμως στο άλλο αυτό συμβαλλόμενο κράτος ένα αυτοτελές νομικό πρόσωπο γερμανικού δικαίου, μια Gesellschaft mit beschränkter Haftung (εταιρία περιορισμένης ευθύνης), με την ίδια επωνυμία και τους ίδιους διαχειριστές, το οποίο ενεργεί και συνάπτει δικαιοπραξίες επ' ονόματι του νομικού προσώπου γαλλικού δικαίου και χρησιμοποιείται από το νομικό πρόσωπο γαλλικού δικαίου ως προέκτασή του; »

Σύμφωνα με τη Διάταξη περί παραπομπής, η Rothschild GmbH του Düsseldorf (στο εξής: γερμανική Rothschild) διεξήγαγε το 1981 και 1982 διαπραγματεύσεις με τη Schotte για την κατασκευή και παράδοση ψεκαστικών μηχανισμών. « Μετά την επιτυχή έκβαση των διαπραγματεύσεων μεταξύ της ενάγουσας και της Rothschild GmbH », η γαλλική Rothschild παρήγγειλε στη Schotte διαφόρους τύπους ψεκαστικών μηχανισμών, συμφωνήθηκε δε η παράδοση να γίνει απευθείας στο Puteaux στη Γαλλία, όπου γινόταν το γέμισμα των φιαλιδίων με άρωμα. Η Schotte έστελνε τα τιμολόγια, όπως είχε συμφωνηθεί, στη γαλλική Rothschild.

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

Η γαλλική Rothschild ισχυρίστηκε ότι ήταν κατά 100 % θυγατρική εταιρία της γερμανικής Rothschild, φαίνεται δε ότι και οι δύο εταιρίες ιδρύθηκαν το 1981. Το πραγματικό αυτό γεγονός δεν έχει εξακριβωθεί από το παραπέμπον δικαστήριο, αλλά ο ισχυρισμός αυτός δεν αμφισβητήθηκε. Εν πάση περιπτώσει, κατά τον κρίσιμο χρόνο οι δύο εταιρίες Rothschild είχαν τον ίδιο διαχειριστή, κάποιο κύριο Vehling. Υπήρχε δε και ένας δεύτερος διαχειριστής, ο Rothschild στη γερμανική εταιρία και η Rodaks στη γαλλική εταιρία, αν και η κατοικία της τελευταίας, όπως και η κατοικία του Vehling, βρίσκεται κατά τα φαινόμενα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία.

Το 1983 η γερμανική Rothschild διαμαρτυρήθηκε στη Schotte, επειδή πολύ πελάτες είχαν παραπονεθεί ότι οι ψεκαστικοί μηχανισμοί ήσαν ακατάλληλοι από λειτουργική άποψη. Μεταξύ της Schotte και της γερμανικής Rothschild ανταλλάχθηκαν στη συνέχεια πολλές επιστολές. Τις επιστολές όμως της τελευταίας, οι οποίες γράφονταν σε επιστολόχαρτο με τα στοιχεία της, υπέγραφε « ένας από τους δύο διαχειριστές της εναγομένης ». Και για την αλληλογραφία πριν από τη σύναψη των διαφόρων συμβάσεων είχε επίσης χρησιμοποιηθεί επιστολόχαρτο με τα στοιχεία της γερμανικής εταιρίας, μολονότι οι επιστολές υπογράφονταν από τα ίδια πρόσωπα. Δεν έχει διευκρινιστεί το ζήτημα αν υπέγραφε ο κοινός διαχειριστής και κατά πόσο υπέγραφε για λογαριασμό της γαλλικής ή της γερμανικής Rothschild.

Όταν ασκήθηκε η αγωγή, η γερμανική Rothschild αρνήθηκε ότι είχε ευθύνη — για το λόγο προφανώς ότι δεν ήταν η αντισυμβαλλόμενη της ενάγουσας (« ισχυρίστηκε ότι δεν νομιμοποιείται παθητικά »). Έτσι η ενάγουσα στράφηκε κατά της γαλλικής Rothschild.

Δεν αμφισβητείται ότι η γαλλική Rothschild μπορεί να εναχθεί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία βάσει του άρθρου 5, σημείο 5, μόνο εφόσον, πρώτον, η γερμανική Rothschild είναι « υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση » της γαλλικής Rothschild και (εφόσον πληρούται η πρώτη προϋπόθεση), δεύτερον, αν η διαφορά με τη Schotte αφορά « την εκμετάλλευση » της γερμανικής Rothschild.

Το Δικαστήριο έχει εξετάσει την έννοια του « υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκαταστάσεως ». Στην υπόθεση 14/76, De Bloos κατά Bouyer (ECR 1976, σ. 1497, ιδίως σ. 1509), το Δικαστήριο έκρινε ότι « ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του υποκαταστήματος και του πρακτορείου είναι η λειτουργία του υπό τη διεύθυνση και τον έλεγχο της μητρικής επιχειρήσεως » και ότι και η έννοια της « εγκαταστάσεως » πρέπει να βασίζεται στα ίδια ουσιώδη χαρακτηριστικά. Η έννοια της « εγκαταστάσεως » πρέπει επομένως να θεωρηθεί ότι είναι ιδίας φύσεως με τις έννοιες υποκατάστημα και πρακτορείο. Στην υπόθεση 33/78, Somafer κατά Saar-Ferngas (ECR 1978, σ. 2183, ιδίως σ. 2193), το Δικαστήριο τόνισε ότι, δεδομένου ότι το άρθρο 5, σημείο 5, παρεκκλίνει από τη γενική αρχή που θέτει το άρθρο 2 της Συμβάσεως ως προς τη διεθνή δικαιοδοσία, η ερμηνεία του « πρέπει να είναι τέτοια ώστε να προκύπτει χωρίς δυσχέρεια ο ειδικός σύνδεσμος που δικαιολογεί αυτή την παρέκκλιση ». Πρέπει να υπάρχουν εξωτερικά σημεία που να επιτρέπουν να αναγνωριστεί με ευχέρεια η ύπαρξη του τοπικού υποκαταστήματος· πρέπει να υπάρχει επίσης σχέση « μεταξύ της οντότητας που εντοπίζεται με τον τρόπο αυτό και του αντικειμένου της διαφοράς που στρέφεται κατά της μητρικής επιχείρησης, η οποία είναι εγκατεστημένη σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος ». « Η έννοια του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης προϋποθέτει ένα κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως, έχει διεύθυνση και είναι υλικά εξοπλισμένο ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται υποθέσεις με τρίτους, κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι τελευταίοι, παρόλο ότι γνωρίζουν ότι θα συναφθεί ενδεχομένως έννομη σχέση με τη μητρική επιχείρηση της οποίας η έδρα είναι στο εξωτερικό, δεν απαιτείται να απευθύνονται απευθείας στην τελευταία και μπορούν να πραγματοποιούν συναλλαγές στο κέντρο επιχειρηματικής δραστηριό-

τητας που αποτελεί την προέκταση της μητρικής επιχείρησης».

Στην υπόθεση 139/80, Blanckaert & Willems κατά Trost (Συλλογή 1981, σ. 819, ιδίως σ. 829), το Δικαστήριο έκρινε ότι ο ανεξάρτητος εμπορικός πράκτορας, ο οποίος είναι ελεύθερος να οργανώνει το χρόνο εργασίας του και ο οποίος «αρκείται στη διαβίβαση των παραγγελιών στη μητρική επιχείρηση χωρίς να συμμετέχει ούτε στη διεκπεραίωση ούτε στην εκτέλεσή τους», δεν συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκαταστάσεως.

Το άρθρο 5, σημείο 5, παρέχει στον ενάγοντα το πλεονέκτημα ότι μπορεί να ασκήσει την αγωγή στο κράτος στο οποίο ο εναγόμενος έχει το υποκατάστημα με το οποίο συνηλλάγη ο ενάγων και δεν τον υποχρεώνει να την ασκήσει στο κράτος της κατοικίας του εναγομένου. Αλλά και οι εναγόμενοι ευνοούνται, δεδομένου ότι η διεθνής δικαιοδοσία απονέμεται μόνο εφόσον υπάρχει υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση. Δεν απονέμεται διεθνής δικαιοδοσία όταν στο κράτος στο οποίο ο ενάγων επιθυμεί να ασκήσει την αγωγή υπάρχει απλώς προσωρινή παρουσία ή κάποιος δεσμός πολύ πιο αδύνατος από την ύπαρξη υποκαταστήματος.

Για μένα το υποκατάστημα (όπως ακριβώς και το «succursale» και το «Zweigniederlassung») είναι ένα προκεχωρημένο φυλάκιο της κύριας επιχείρησης (η οποία μπορεί να ανήκει είτε σε εταιρία είτε σε φυσικό πρόσωπο), το οποίο διεκπεραιώνει τις υποθέσεις της κύριας επιχείρησης και για λογαριασμό της, επί σταθεράς βάσεως και υπό τον έλεγχό της. Νομίζω ότι και το «πρακτορείο» και η «εγκατάσταση» έχουν περίπου την ίδια έννοια και υποδηλώνουν το χώρο στον οποίο διεκπεραιώνονται υποθέσεις δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με τις υποθέσεις που διεκπεραιώνονται στην κύρια επιχείρηση, μολονότι ο όρος «εγκατάσταση» μπορεί να είναι κάπως ευρύτερος από το «υποκατάστημα». Δεν νομίζω ότι με τον όρο «πρακτορείο» νοείται απλώς ο χώρος στον οποίο ο αντιπρόσωπος ενεργεί για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου.

Νομίζω ότι ο όρος «υποκατάστημα» στη συνήθη του χρήση υποδηλώνει κατά κανόνα ένα χώρο που ανήκει στον ιδιοκτήτη μιας μεγαλύτερης επιχειρήσεως. Αν δοθεί κυριολεκτική έννοια στους όρους αυτούς του άρθρου 5, σημείο 5, μπορεί να λεχθεί ότι το υποκατάστημα, το πρακτορείο ή η εγκατάσταση πρέπει να είναι από νομική και πραγματική άποψη ιδιοκτησία του ιδιοκτήτη της κύριας επιχείρησης. Αντίστροφα, αν το επίμαχο κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων ανήκει σε άλλο, δεν μπορεί να λεχθεί ότι το κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αποτελεί υποκατάστημα του ιδιοκτήτη της κύριας επιχείρησης, ακόμη και αν αυτός ο άλλος είναι ο πληρεξούσιός του, ο αντιπρόσωπός του ή ο συνεταίρος του.

Το συμπέρασμα αυτό θα έδινε τη μεγίστη δυνατή προστασία στους εναγομένους και θα αποτελούσε την πιο συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 5, σημείο 5, και επομένως θα έθιγε κατά το δυνατόν λιγότερο την αρχή που θέτει το άρθρο 2. Εξάλλου, το συμπέρασμα αυτό γοητεύει από την άποψη ότι είναι σχετικά εύκολο να εφαρμοστεί στην πράξη.

Παράλληλα όμως πρέπει να ληφθεί υπόψη και η θέση των εναγόντων. Αν οι κύριοι μιας επιχειρήσεως εγκατεστημένης σε ένα κράτος μπορούν να αποφύγουν τη δημιουργία υποκαταστήματος, πρακτορείου ή εγκαταστάσεως υπό τεχνική έννοια σε άλλο κράτος μέλος δημιουργώντας εκεί εταιρία η οποία να αποτελεί, από πραγματική αν όχι και από νομική άποψη, ένα τέλειο alter ego, είναι επίσης βέβαιο ότι καταστρατηγείται ο στόχος του άρθρου 5, σημείο 5. Ο συναλλασσόμενος με την κύρια επιχείρηση μέσω της άλλης αυτής εταιρίας στερείται το δικαίωμα ασκήσεως αγωγής που θα είχε αν ο ιδιοκτήτης της κύριας επιχείρησης είχε ιδρύσει γραφείο ή άλλη εγκατάσταση που να του ανήκει και να λειτουργεί υπό την επωνυμία του. Στην πραγματικότητα όμως οι δύο αυτές καταστάσεις μοιάζουν πολύ μεταξύ τους.

Επειδή νομίζω ότι το άρθρο 5, σημείο 5, θεσπίστηκε με σκοπό την προστασία των συμφερόντων τόσο των εναγόντων όσο και των εναγομένων, μεταξύ των αντικρουόμενων συμφερόντων αυτών πρέπει, αν είναι δυνατόν, να γίνει κάποιος συμβιβασμός.

Στην υπόθεση Somafer, το Δικαστήριο έκρινε ότι δύο στοιχεία είναι αναγκαία για τη δημιουργία υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκαταστάσεως — πρώτον, πρέπει να υπάρχει ένα κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που να εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω, να έχει διαχειριστές και να είναι ειδικά εξοπλισμένο για να διεκπεραιώνει υποθέσεις (έτσι προστατεύονται οι εναγόμενοι από την άσκηση αγωγών όταν η παρουσία τους είναι μεταβατική ή προσωρινή) και, δεύτερον, οι τρίτοι πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν έχουν υποχρέωση να συναλλαγούν απευθείας με τη μητρική επιχείρηση, αλλά μπορούν να συνάψουν δικαιοπραξίες στο κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που αποτελεί την προέκτασή της.

Νομίζω ότι η δεύτερη αυτή προϋπόθεση πληρούται συνήθως στις περιπτώσεις στις οποίες το υποκατάστημα ή η άλλη εγκατάσταση ανήκει στον ιδιοκτήτη της κύριας επιχείρησης (και ενδεχομένως λειτουργεί υπό την επωνυμία του). Εξάλλου, αν καθ' υπόδειξη του ιδιοκτήτη αυτού ένα άλλο φυσικό πρόσωπο ή μια άλλη εταιρία ενεργεί κατά τρόπο ώστε οι τρίτοι να σχηματίσουν την πεποίθηση ότι συναλλασσόμενοι με το άλλο αυτό πρόσωπο ή την άλλη εταιρία συναλλάσσονται με προέκταση ή προκεχωρημένο φυλάκιο της κύριας επιχείρησης, γνωρίζοντας «ότι θα συναφθεί ενδεχομένως έννομη σχέση με τη μητρική επιχείρηση», τότε νομίζω ότι το κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του άλλου αυτού προσώπου ή της άλλης εταιρίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση του ιδιοκτήτη με τον οποίο συνάπτεται η σύμβαση και ο οποίος επομένως μπορεί να εναχθεί σύμφωνα με το άρθρο 5, σημείο 5, στο κράτος στο οποίο βρίσκεται το κέντρο αυτό επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Αυτό μπορεί να συμβεί στην περίπτωση κατά την οποία μια εταιρία ιδρύει, ανεξαρτήτως λόγου, μια κατά 100 % θυγατρική της επιχείρηση σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Δεν νομίζω όμως ότι η έννοια του υποκαταστήματος» ή της «εγκαταστάσεως» πρέπει να εξεταστεί από την τυπική άποψη της δομής της εταιρίας ή του ελέγχου των μετοχών. Το κριτήριο είναι αν ο ιδιοκτήτης της κύριας επιχείρησης δημιούργησε το κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της άλλης εταιρίας ως επιχειρηματικό κέντρο στο οποίο οι τρίτοι μπορούν να συναλλάσσονται με τον ιδιοκτήτη της κύριας επιχείρησης και αν οι τρίτοι στηρίχθηκαν στο γεγονός αυτό.

Αυτό θα μπορούσε εύκολα να συμβεί όχι μόνο με μια κατά 100 % θυγατρική εταιρία, αλλά και με μια συνεργαζόμενη. Θα μπορούσε επίσης να συμβεί, αν και χωρίς αμφιβολία σπανιότερα, στην περίπτωση κατά την οποία η μητρική εταιρία συναλλάσσεται για λογαριασμό της θυγατρικής (όπως π.χ. όταν οι δύο εταιρίες ασχολούνται κυρίως με την παραγωγή διαφορετικών τεμαχίων, καθεμία δε συναλλάσσεται μέχρις ορισμένου σημείου για λογαριασμό της άλλης και σχετικά με το κύριο προϊόν της άλλης). Αν το κριτήριο είναι η δημιουργία ορισμένης εντυπώσεως και όχι ο έλεγχος των μετοχών, δεν βλέπω να δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα η συνέπεια αυτή. Η ισχύς πάντως της γενικής αυτής αρχής δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες πρόκειται για εταιρίες. Εφόσον η αρχή αυτή ισχύει, τότε πρέπει να μπορεί να ισχύει και για τα φυσικά πρόσωπα. Πράγματι, ο βαθμός ελέγχου που μπορεί να ασκεί ο ιδιοκτήτης επί ενός φυσικού προσώπου μπορεί να μην είναι μικρότερος από τον έλεγχο που ασκεί η μητρική επιχείρηση επί εταιρίας που είναι κατά 100 % θυγατρική της.

Το κριτήριο αυτό δεν είναι εύκολο να πληρούται. Πρέπει να υπάρχουν «εξωτερικά σημεία που να επιτρέπουν με ευχέρεια να αναγνωριστεί η ύπαρξη του υποκαταστήματος» (Somafer, σ. 2193). Πρέπει «να γίνεται από τους τρίτους ευχερώς αντιληπτό ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως» (Blanckaert, σ. 829). Είναι προφανές ότι είναι δυσχερέστερο

για το εθνικό δικαστήριο να επιλύσει το ζήτημα αυτό παρά να εξακριβώσει απλώς τη νομική κυριότητα επί του κέντρου των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, αλλά δεν είναι και αδύνατο. Το εθνικό δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει βάσει των πραγματικών περιστατικών αν δημιουργήθηκε η σχετική εντύπωση και αν ο αντισυμβαλλόμενος στηρίχθηκε στο γεγονός αυτό. Σχετικά θα πρέπει να ληφθούν υπόψη π. χ. το γεγονός ότι πρόκειται για την ίδια επωνυμία και τους ίδιους διαχειριστές, ο τρόπος πραγματοποιήσεως των συναλλαγών, ο βαθμός του ασκουμένου ελέγχου, το κατά πόσον ο ένας ενεργεί προς το συμφέρον και για λογαριασμό του άλλου, ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται έναντι των τρίτων η σχέση μεταξύ της κατά τεκμήριο κύριας επιχείρησης και του υποκαταστήματος.

Επομένως παρά την ισχύ και την πειστικότητα των αντίθετων επιχειρημάτων (τα οποία δυστυχώς δεν αναπτύχθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου) υπέρ της πιο περιορισμένης λύσης, σύμφωνα με την οποία η αναγνώριση της υπάρξεως «υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκαταστάσεως» εξαρτάται από την κυριότητα, κλίνω υπέρ της απόψεως ότι αν ένα κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζεται από τον ιδιοκτήτη μιας επιχειρήσεως που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος σαν να ήταν αναπόσπαστο τμήμα της επιχειρήσεώς του, λειτουργεί υπό τη διεύθυνση και τον έλεγχό του, ο τρόπος δε αυτός της αντιμετωπίσεως είναι σαφής και έναντι των τρίτων, τότε το κέντρο αυτό επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μπορεί να αποτελεί υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 5, ακόμη και αν ανήκει και διευθύνεται από άλλο πρόσωπο ή εταιρία. Νομίζω ότι το συμπέρασμα αυτό όχι μόνο δεν αντίκειται, αλλά βρίσκεται καταρχήν εγγύτερα προς την επεξηγηματική δήλωση στην έκθεση Jenard, κατά την οποία «η θέσπιση των "ειδικών' κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας δικαιολογείται επίσης από το γεγονός ότι υπάρχει στενός σύνδεσμος μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου που καλείται να την επιλύσει».

Το δεύτερο επιχείρημα της γαλλικής Rothschild είναι ότι η διαφορά δεν αφορά την «εκμετάλλευση» της γερμανικής Rothschild, δεδομένου ότι οι επίμαχες συμβάσεις συνήφθησαν μόνο με τη γαλλική Rothschild. Το παραπέμπον δικαστήριο δεν έχει υποβάλει προδικαστικό ερώτημα ως προς το ζήτημα αυτό, αλλά παραπέμπει στην απόφαση Somafer, κατά την οποία η «εκμετάλλευση» περιλαμβάνει «τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει το προπεριγραφέν κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας στο όνομα της μητρικής επιχείρησης και που πρέπει να εκτελεστούν στο συμβαλλόμενο κράτος όπου είναι εγκατεστημένο το εν λόγω κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας».

Δεδομένου ότι δεν ζητήθηκε η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του σημείου αυτού, θα ήταν ίσως καλύτερο να μην ασχοληθώ με το ζήτημα αυτό. Θα ήθελα όμως να κάνω μερικά σύντομα σχόλια, για την περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο θα υιοθετούσε την αντίθετη άποψη.

Η έννοια της «διαφοράς σχετικής με την εκμετάλλευση» υποκαταστήματος κλπ. δεν έχει ερευνηθεί σε βάθος, εκτός από την απόφαση Somafer. Η διατύπωση της αποφάσεως αποτελεί ένδειξη ότι η συμβατική σχέση πρέπει να έχει συναφθεί στο υποκατάστημα εξ ονόματος της μητρικής επιχειρήσεως. Αυτό φαίνεται να αποκλείει την περίπτωση στην οποία το υποκατάστημα διεξάγει όλες τις διαπραγματεύσεις, αλλά η τελική σύμβαση υπογράφεται από τη μητρική επιχείρηση. Αν δεν υπήρχε το χωρίο αυτό, θα θεωρούσα ότι η προηγούμενη σκέψη της αποφάσεως, η σκέψη 12, είναι αρκετά ευρεία και καλύπτει την περίπτωση κατά την οποία το υποκατάστημα διεξάγει κατ' αποκλειστικότητα όλες τις διαπραγματεύσεις για λογαριασμό της μητρικής επιχειρήσεως, αλλά η τελική σύμβαση («ενδεχόμενη έννομη σχέση») υπογράφεται από την τελευ-

ταία. Αν δεν υπήρχε η σκέψη 13 της αποφάσεως, εγώ θα έδινα στη « διαφορά σχετική με την εκμετάλλευση υποκαταστήματος » ευρύτερη έννοια. Ομοίως, αν δεν υπήρχε η σκέψη αυτή, με δυσκολία θα διέκρινα στο άρθρο 5, σημείο 5, τον περιορισμό ότι οι ανειλημμένες υποχρεώσεις « πρέπει να εκτελεστούν στο συμβαλλόμενο κράτος όπου είναι εγκατεστημένο το κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας ». Αν στην παρούσα περίπτωση η σύμβαση είχε υπογραφεί από γερμανικό υποκατάστημα εν ονόματι της γαλλικής Rothschild, αλλά προέβλεπε την παράδοση των αγαθών στο Puteaux στη Γαλλία, νομίζω ότι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 5, σημείο 5, η Schotte θα έπρεπε να έχει τη δυνατότητα να ασκήσει αγωγή κατά της γαλλικής Rothschild στη Γερμανία.

Δεν θα ήθελα όμως να ασχοληθώ περαιτέρω με τα ζητήματα αυτά, αφού δεν θίγονται σε κανένα συγκεκριμένο ερώτημα. Τα ζητήματα αυτά μπορεί να χρειαστεί να εξεταστούν από το εθνικό δικαστήριο, αν διαπιστώσει ότι στην προκειμένη περίπτωση υπήρχε υποκατάστημα, πρακτορείο ή άλλη εγκατάσταση της γαλλικής Rothschild στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Κατόπιν των ανωτέρω πιστεύω ότι στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

« Η διεθνής δικαιοδοσία που απονέμεται με το άρθρο 5, σημείο 5, της Συμβάσεως σχετικά με τα υποκαταστήματα, πρακτορεία ή άλλες εγκαταστάσεις καλύπτει και την περίπτωση κατά την οποία ένα νομικό πρόσωπο που έχει συσταθεί κατά το δίκαιο ενός συμβαλλόμενου κράτους και εδρεύει στο κράτος αυτό και ένα αυτοτελές νομικό πρόσωπο που έχει συσταθεί κατά το δίκαιο άλλου συμβαλλόμενου κράτους και εδρεύει στο κράτος εκείνο έχουν την ίδια επωνυμία και τους ίδιους διαχειριστές, αν πράγματι το δεύτερο λειτουργεί υπό τη διεύθυνση και τον έλεγχο του πρώτου και εμφανίζεται έναντι των τρίτων ως προέκταση του πρώτου ή ως κέντρο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του πρώτου και αν οι τρίτοι έχουν συναλλαγεί με το δεύτερο αυτό νομικό πρόσωπο επ' αυτής της βάσεως ».

Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή και η γερμανική κυβέρνηση δεν αποδίδονται. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων των διαδίκων της κύριας δίκης.